

GRENOBLE - AVIGNON, IULIE 1990

În vara aceasta, cea mai frumoasă vară din viața mea, concentrată într-o singură lună, iulie, drept compensație a coșmarului trăit cu o lună înainte (trebuia să spun cea mai îngrozitoare și cea mai frumoasă vară din viața mea), de fapt a coșmarului trăit în ultimele șapte luni, începînd din decembrie, am primit de undeva, nu știu de unde, probabil de la Dumnezeu, un dar.

Darul acesta a fost o oglindă, o oglindă magică în care poți vedea trecutul cel mai fastuos, prezentul cel mai viu și viitorul cel mai fabulos.

Timp de o lună am privit în oglinda magică a teatrului, am trecut, prin oglindă, "dincolo", ca Alice în țara minunilor, am revenit "dincoace", în luna august (ultima lună dintr-o lungă vară fierbinte, vai, atît de scurtă), am încercat să mă dezmeticesc și - desigur - nu mi-a fost greu să reușesc. Cel puțin în timpul zilei. Uneori și noaptea, cînd e mare gălăgie și procesiuni ale teatrului de stradă autohton străbat, în continuare, bulevardul. Alteori, tot noaptea, cînd e liniște, mă întorc "dincolo", răsfoind programe, fotografii, jurnale deja vechi, șifonate în valize, înghesuite în sertarele - gata - ale trecutului.

În luna iulie am stat mai întîi nouă zile la Grenoble. Munți de jur-împrejur, arhitectură franceză, armonioasă, clădiri impunătoare din secolele XVIII-XIX, străduțe medievale, cu magazine de antichități ca în Balzac, o piață din secolul al

XVII-lea în renovare, un castel sus, în deal, un teleferic spectaculos, ca un șirag de mari boabe cristaline, edificii contemporane ca Maison du Tourisme (care include și biblioteca municipală), parcuri, cheul Isèrei, orgoliosul Vieux Temple și sufletul tandru al orașului, casa lui Stendhal. Oameni plăcuți, destiși, comportîndu-se normal. Nu mai văzusem de multă vreme. Nici nu mai credeam că există. Uitasem.

Grenoble nu este, în întregime, un teatru, deși cuprinde multe săli excelent amenajate și multe, neașteptate spații spectaculare. Festivalul de la Grenoble există cu discreție și ținută intelectuală, într-o atmosferă de elevat spirit universitar. Colegiile și liceele, ca și universitățile, participă la dialogul internațional într-un sistem educațional surprinzător.

Festivalul de la Grenoble, a cărui primă ediție s-a ținut în 1985, are drept scop dialogul cu Europa. Anul acesta a avut ca obiect al dezbaterilor și spectacolelor "Rîsul European". Este organizat pe trei secțiuni:

1. **Teatru și tineret pentru Europa.** Cuprinde manifestările colegiilor și liceelor din Franța. Dimineața sînt ateliere practice în care elevii, sub conducerea unor renumiți profesori de teatru, au susținut, în acest an, teme ca: "Rîsul și corpul", "Rîsul terapeutic", "Burlescul și formele contemporane ale comicalului", "Regia în mediul școlar și universitar", "Rîsul și viața cotidiană".

Spectacolele au fost corelate cu temele colocviilor:

foto: sorin lupșa

Braştele de Aristofan, Exerciții de stil de Quéneau, Cu sărutări feroce de Giono, Defunctul de Obaldia, Uiclea de Plaut.

2. Universitatea de vară a cuprins un ciclu de comunicări și colocvii: "Aristofan, inițiatorul comicului occidental", "Molière și Labiche", "Comic și creație" (strălucitor Philippe Avron, cu studiu de mască și mișcare), "Shakespeare, ris și tragic", "Umor din Est, umor din Vest", "Pirandello", "Ionesco și teatrul românesc" (expozeu susținut inteligent de Mirella Nedelcu-Patureau de la Centrul de Cercetări Teatrale din Paris), "Rîsul european".

Spectacolele universitare au reunit studenții, în special din țările din Est, dar și din Franța, Elveția, Luxemburg, Maroc; Demonstrațiile de lucru - Școala superioară de marionete din Praga; Naques de Sinisterra - Facultatea de litere și științe umane din Casablanca; din nou Exerciții de stil de Quéneau - Conservatorul de Artă Dramatică din Luxemburg; Ivona, prințesa Burgundiei de Gombrowicz - Conservatorul de Artă Dramatică din Gdansk; Ubu-Rol de Jarry - Școala de Teatru din Geneva; Regele moare de Ionesco - Universitatea din Veliko Tırnovo.

3. Teatrul profesionist: Circul "Il Florilegio" - Italia; Teatrul Koreja - Italia cu un extraordinar spectacol pe teme cehoviene, Amori; "Le mage Perrotin" - Franța; Teatrul de pantomimă "Crac" - Cehoslovacia cu un spectacol senzațional susținut de doi mimi, antrenați într-un atroz stil hiperrealist; Philippe Avron cu spectacolul Big-Bang, încântător dialog cu sine însuși, cu publicul și cu mistralul dezlăntit; Audiența de Vaclav Havel, piesă pusă în scenă de directoarea festivalului, Renata Scant, la Théâtre-Action Grenoble; Compania "Kriil" - Franța, cu o reprezentație de mare poezie, Singele amestecat al mării; Teatrul "Kalambur" din Polonia cu înmormintarea patronului de Dario Fo, spectacol conceput pentru a comenta evenimentele din Polonia; un recital extraordinar al poetului,

compozitorului, pianistului, actorului de film Leszek Dlugosz din Cracovia; Strigătul - "Théâtre de la Citadelle", Algeria; un fascinant spectacol al unui teatru elvețian, "Théâtre des osses" - Les enfants de la trule etc.

Noaptea, la Cour du Vieux Temple, în parcul Esplanade, în parcul primăriei Paul Mistral, se desfășurau uluitoare imagini funambulești, fantastice, cosmice.

Trupa daneză Den Blaa Hest, cu Memoriile unei marionete, ne-a atras într-un univers mitic, straniu, al unui început de lume. "Semola Théâtre" din Spania a strălucit într-o spectaculoasă, poetică erotică a elementelor naturii, foc, aer, apă albastră, nisip, mai ales foc - piromania fără frontiere este semnul teatral al anului.

Iar "Dog Troep" din Olanda; cu spectacolul Specta, creat pentru Grenoble, ne-a aruncat într-un univers fantastic, populat de mașini zburătoare și oameni-rachete, troll și extraterestri, artă obiectuală și happening, într-un foc de artificii, o cascadă a umorului dezlăntit.

Ziua - procesiuni, spectacole de estradă, cel mai amuzant după părerea mea fiind Déllices Dada, o expoziție de obiecte absurde, cu legende hazoase, prezentate cu aplomb de actori-ghizi.

Festivalul de la Grenoble și amabilii săi amfitrioni, în special dl. Fernand Garnier, directorul administrativ, rămâne în memoria mea ca o fereastră deschisă spre viitor. După mulți, mulți ani am reușit să înțeleg nu numai încotro se îndreaptă teatrul în lume dar și pentru ce merge el "acolo", "dincolo", dincolo de oglindă, pe aripile umorului nebun, nebun și înțelept, desigur, ca nebunii lui Shakespeare.

La Avignon, unde eram inclusă în numeroasa delegație română, am ajuns fericită, rîzînd în hohote. Tropăiam "sur le pont" de patru ori pe zi, căci locuiam într-adevăr peste pod, la Villeneuve, într-o mînăstire, aproape de altă mînăstire de lângă un vechi castel, unde se află o școală de dans și o librărie de

"Visul unei nopți de vară" de Shakespeare, în regia lui J. Savary

teatru în care mi-a rămas ferecat cel mai aprig dor.

Cum treceam podul ne primeau zidurile cetății și orașul-spectacol. Căci la Avignon, spre deosebire de Grenoble, totul era teatru, totul părea scenografie ca în spectacolul lui Jérôme Savary cu *Visul unei nopți de vară*, unde stîncile de butaforie și copacii din plastic făceau corp comun cu impunătoarea carieră de piatră care-l servise lui Peter Brook drept spațiu de oficiere pentru *Mahabharata*.

Nu voi comenta festivalul de la Avignon. El este mult prea amplu și noi am văzut foarte puțin. Ce pot spune despre Avignon este că m-a amețit. Umbli toată ziua într-un teatru de cîțiva kilometri întindere, ca studiourile hollywoodiene. Întîlnești numai personaje bizare, halucinante, zgomotul este aiuritor, soarele sudului la 40° te bate în cap, de fapt nu e numai un teatru, în primul rînd e un uriaș firg, totul se vinde, cercei, brățări, coliere, spectacole, programe, afișe, cărți, clovni, mașini de război (ah, extraordinarul Royal de Luxe, *Adevărata istorie a Franței*, cu tunurile sale muzeale, îndușoșătoare, cu pîrc tehnia lui gratuită, toată lumea vie și nevătămată pînă la sfîrșit (să tot stai fără să-ți fie frică și fără să mori).

Am văzut o operă la Avignon, o operă modernă, *O.P.A. Mia*, operă (opus 40) de Denis Levaillant și mi-a plăcut, adică era ceva "de azi" ca estetică de operă, cred că nu toată lumea a fost de acord.

Am văzut o trupă de dans contemporan, "Triton", un eveniment extraordinar, un spectacol de mîine sau de azi către mîine.

Am văzut și un spectacol de teatru foarte bun *Conversație de Idaho*, o creație a trupel A.P.A., un grup inteligent, amuzant, vitriolant.

Am vizitat Palatul Papilor.

Am ascultat muzică, l-am văzut și ascultat pe Toru Takemitsu la Chartreuse de Villeneuve.

Am participat la dezbateri, am asistat de fapt la dezbateri despre dans, despre spectacolele festivalului și am înțeles ce public educat este la Avignon dacă spectacolele (încă de pe timpul legendar al lui Jean Vilar și al lui Gérard Philippe), spectacole serioase ori fastuoase le încîntaseră ochii și spiritul, ca *Mahabharata* lui Peter Brook acum doi ani și ca marea revelație a festivalului din acest an, *Ramayana*.

Am ajuns, în sfîrșit, acolo unde am așteptat să ajung, acolo unde am dorit de la început să ajung, ca un pelerin, acolo unde am stat, fără să îndrăznesc să respir aproape, privind și ascultînd și învățînd, în templul absolut al teatrului, religia supremă a Artei. Am înțeles de ce teoria întoarcerii teatrului la surse, una dintre cele mai fascinante pentru personalități atît de diferite ca Artaud și Brecht, pornește de la teatrul balinez.

N-am văzut marea operă *Nopți ale Ramayanei* din Thailanda și Jawa, n-am văzut marionetele cu fir "Yakshagana" din India, n-am ascultat muzica tradițională khmeră, n-am văzut Khon, dansurile thai din Bangkok.

Dar am văzut - am văzut oare? - ca o părere, ca un abur, da, am văzut *Le wayang Kulit* din Malaesia, teatru de umbre și de vis.

Și am mai văzut și auzit, da, asta știu bine că am văzut și că m-a năucit, *Kalakshetra*, balet indian din Madras.

Spațiile erau, ele însele, sacre. O mînăstire veche, "chappelle des pénitents blancs" pentru umbre; o curte, o altă curte a unui templu, "Cloître des célestins" pentru teatrul dansat cu măști, dialog între spații și culturi milenare, între puntea spiritului din orient și occident.

Drumul prin oglindă spre Europa a-a închelat, pentru mine, cu deschiderea înfînită a cadrului, în timp și spațiu. Și cu speranță.

CĂTĂLINA BUZOIANU